

УДК 657

JEL Classification: M 41

DOI 10.35433/ISSN2410-3748-2023-1(32)-8

Пилипенко Олексій

д.е.н., доцент,

професор кафедри обліку, аудиту та оподаткування

Національна академія статистики, обліку та аудиту

<https://orcid.org/0000-0003-3469-7742>

ПРОГНОЗОВАНА ФІНАНСОВА ЗВІТНІСТЬ ЗА МСФЗ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

Надзвичайно складні умови господарювання вітчизняних підприємств внаслідок масштабної воєнної агресії росії призвели до вкрай невизначених умов зовнішнього середовища під впливом непередбачуваної динаміки подій воєнно-політичного характеру. Перед підприємствами постає завдання пошуку можливостей впровадження і застосування планування та прогнозування з подальшим удосконаленням методик формування прогнозів і бюджетів задля нарощування ділової активності у майбутньому. Метою дослідження є обґрунтування доцільності та вибору методів формування показників прогнозованої фінансової звітності за МСФЗ задля підвищення інвестиційної привабливості підприємств. Прогнозована фінансова звітність як джерело інформаційних даних для розробки планів розвитку підприємства та оцінки впливу рішень менеджменту на ефективність діяльності та фінансовий стан забезпечує формування інформації про прогнозовані показники для інвесторів. На фоні майбутнього отримання Україною статусу кандидата на членство в ЄС буде зростати актуальність підготовки консолідованої прогнозованої фінансової звітності на основі вимог МСФЗ. Досліджено базові аспекти формування прогнозованої фінансової звітності за МСФЗ, що дозволяє сформулювати масив інформації про фінансові результати підприємства та можливі тенденції його економічного розвитку. З метою підвищення в майбутньому інвестиційної привабливості окремих суб'єктів господарювання доведено важливість складання прогнозованої фінансової звітності за МСФЗ з детальним описом бізнес-середовища в умовах бойових дій або їх відсутності. Визначено ключові аспекти для формування показників прогнозованої фінансової звітності у 2023 році: перегляд підходів до зменшення корисності активів, зокрема фінансових, детальне розкриття фінансових ризиків, з огляду на фактори воєнного стану, пошук резервів і оцінка перспектив активізації ділової активності.

Ключові слова: фінансова звітність, МСФЗ, прогнозована фінансова звітність

FORECAST IFRS FINANCIAL STATEMENTS IN CONDITIONS OF MARITIME

Extremely difficult conditions for the management of domestic enterprises due to large-scale military aggression by russia have led to extremely uncertain environmental conditions under the influence of unpredictable dynamics of events of a military-political nature. Enterprises face the task of finding opportunities to implement and apply planning and forecasting with further improvement of forecasting methods and budgets to increase business activity in the future. The purpose of the study is to

substantiate the feasibility and choice of methods for forming indicators of projected financial statements in accordance with IFRS in order to increase the investment attractiveness of enterprises. Projected financial statements as a source of information data for the development of enterprise development plans and assess the impact of management decisions on performance and financial condition provides the formation of information about projected indicators for investors. Against the background of Ukraine's future candidate status for EU membership, the urgency of preparing consolidated projected financial statements based on the requirements of IFRS will increase. The basic aspects of the formation of projected financial statements in accordance with IFRS, which allows to form an array of information about the financial results of the enterprise and possible trends in its economic development. In order to increase the investment attractiveness of individual business entities in the future, the importance of preparing forecasted financial statements according to IFRS with a detailed description of the business environment in conditions of hostilities or their absence has been proven. The key aspects for the formation of the indicators of the forecasted financial reporting in 2023 have been identified: a review of approaches to reducing the utility of assets, in particular financial ones, a detailed disclosure of financial risks, taking into account the factors of martial law, a search for reserves and an assessment of the prospects for intensifying business activity.

Keywords: *financial statements, IFRS, projected financial statements*

Постановка проблеми. Надзвичайно складні умови господарювання, в яких опинилися підприємства України внаслідок воєнної агресії росії з лютого 2022 року, пов'язані з тим, що суб'єктам господарювання довелося зіштовхнутися з вкрай невизначеними умовами зовнішнього середовища під впливом непередбачуваної динаміки подій воєнно-політичного характеру, зокрема загрозою фізичного існування активів, інфляційними процесами, кризою кадрового ресурсу, проблемами забезпеченості матеріальними ресурсами тощо. Ті суб'єкти ринкових відносин, які розпочали відновлювати свою діяльність у відносно безпечних умовах господарювання, постали перед важливим завданням з пошуку можливостей впровадження і застосування планування та прогнозування з подальшим удосконаленням методик формування прогнозів і бюджетів задля нарощування ділової активності у майбутньому.

Прогнозування показників фінансової звітності є одним із ключових питань фінансового менеджменту в розвинених західних країнах.

Очевидно, що економічна криза, обумовлена військовою агресією, сприяє прояву максимуму проблем в економіці та стрімкому погіршенню більшості макроекономічних показників. Планом економічного відновлення України [1], що презентований у Верховній Раді 2 травня 2022 року, завдання післявоєнної відбудови України визначено як пріоритет усього цивілізованого світу. За заявою Першої віце-прем'єр-міністра та Міністра економіки України Ю. Свириденко, "Післявоєнна відбудова України буде одним з наймасштабніших проєктів з часів усім відомого плану Маршалла. Його реалізація стане справою усього цивілізованого світу, адже ми сьогодні боремося не лише за себе, але й за глобальну безпеку". Тотальне відновлення України на основі втілення масштабних проєктів, як передбачається, базується на розвитку партнерства з країнами G7 та ЄС в режимі трансферу технологій і доступу до фінансових ресурсів. Відповідно, центральним підходом має стати надання гарантій інвесторам для інвестування в Україну.

За наявних визначених перспектив для України особливу увагу варто приділяти розробці антикризової стратегії підприємств, що базується на використанні даних прогнозованої фінансової звітності за МСФЗ, оскільки на основі її показників можна оцінити очікувані фінансові результати та обґрунтувати потреби у фінансуванні бізнесу на перспективу.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблемам теорії і методики прогнозування на підприємствах для забезпечення антикризового управління присвятили свої дослідження зарубіжні вчені: А. Апчерч, А. Аткинсон, К. Друрі, Р.С. Каплан, Дж. Фостер, Ч.Т. Хорнгрен та ін. Проблеми облікового забезпечення здійснення прогнозування, а також застосування МСФЗ розглянули в своїх працях такі вітчизняні вчені, як Ф.Ф. Бутинець, Б.І. Валуєв, А.М. Герасимович, С.Ф. Голов, В.М. Жук, Г.Г. Кірейцев, М.Д. Корінько, Л.Г. Ловінська, Н.М. Малюга, М.С. Пушкар, М.Г. Чумаченко, В.Г. Швець, В.О. Шевчук та ін. З урахуванням наявних

напрацювань актуальним для дослідження є комплекс проблем удосконалення якості інформаційного забезпечення управління підприємствами в умовах кризових явищ на основі даних прогнозованої фінансової звітності.

Формулювання цілей статті (постановка завдання). Метою дослідження є обґрунтування доцільності та вибору методів формування показників прогнозованої фінансової звітності за МСФЗ задля підвищення інвестиційної привабливості підприємств.

Виклад основного матеріалу. Розробка прогнозованої фінансової звітності за МСФЗ передусім здійснюється для внутрішніх користувачів. На рівні суб'єктів господарювання прогнозована фінансова звітність є джерелом інформаційних даних для розробки планів розвитку підприємства та оцінки впливу рішень менеджменту на ефективність діяльності та фінансовий стан. Використання підприємством прогнозованої звітності за МСФЗ в якості управлінської для досягнення більш якісного прогнозування забезпечує формування інформації про прогнозовані показники для інвесторів, що для останніх свідчить про високий рівень якості управління підприємством.

Відповідно до концепції МСФЗ [2] прогнозована фінансова звітність включає прогнозований звіт про фінансовий стан (баланс), звіт про сукупний дохід (звіт про фінансові результати), а також звіт про рух грошових коштів. На підставі даних цих звітів досягається забезпечення зацікавлених користувачів інформацією про вплив конкретних дій на майбутній фінансовий стан підприємства, зокрема з'являється можливість визначення обмежень для економічного зростання і досягнення необхідної збалансованості між продажем, виробничими потужностями та фінансовими ресурсами.

В умовах гострого дефіциту фінансових ресурсів внаслідок воєнного стану для пошуку додаткових джерел фінансування відновлення

економічної активності та її розвитку прогнозована звітність може надаватися потенційним інвесторам. Активізація інвестиційних процесів лише ускладнюється, а тому потребує подолання факторів, що її стримують, за рахунок розвитку такої технології управління, як бюджетування на основі показників бухгалтерської звітності. Обраний Україною вектор на досягнення повного доступу до ринків ЄС та країн G7 своєю метою передбачає допомогу вітчизняним виробникам в інтеграції у світові торгові ланцюги та нарощуванні обсягів експорту. Крім того, отримання статусу кандидата та подальше повноправне членство в ЄС є основою для нарощування обсягів інвестицій в українську економіку. Відповідно, все більше компаній вже на даному етапі постануть перед необхідністю підготовки консолідованої прогнозованої фінансової звітності на основі вимог МСФЗ. Для інвесторів така бухгалтерська звітність є масивом інформації про фінансові результати підприємств та можливі тенденції економічного розвитку.

До переліку базових аспектів формування прогнозованої фінансової звітності за МСФЗ належать наступні: змістовне наповнення показників звітності; об'єкти прогнозування; методи та моделі підготовки звітності.

Склад показників прогнозованої фінансової звітності за МСФЗ передусім залежить від їх сутності, ступеня деталізації відповідних розрахунків і об'єктів прогнозування. При виборі показників слід враховувати баланс між доцільністю їх розкриття у звітах для користувачів звітності і трудомісткістю їх формування. Бухгалтеру слід виважено оцінити корисність формування аналітичної інформації за обраними показниками з оцінкою трудових витрат на збір необхідних даних з високим рівнем точності.

На вибір об'єктів прогнозування впливають певні чинники, зокрема ступінь деталізації показників звітності (так, деталізація показників передбачає здійснення прогнозування на нижчих ланках управління),

способи підготовки прогнозованої звітності (наявність модуля для відповідних розрахунків в комп'ютерних системах бухгалтерського обліку), а також організаційна структура підприємства та обсяг операцій між структурними підрозділами.

Серед методів підготовки прогнозованої фінансової звітності можна виділити наступні: 1) на основі планових показників за даними управлінської звітності на основі їх трансформації відповідно до вимог МСФЗ; 2) на основі фактичних даних за відповідний період; 3) шляхом поєднання методів 1) і 2), за якого частина показників розраховується за першим методом, а частина – за другим. Раціональному вибору методу підготовки прогнозованої звітності повинна передувати оцінка відповідності показників управлінської звітності фактичному фінансовому стану підприємства. Якщо показники управлінської звітності відрізняються, то її використання в якості основи є недоречним. Крім того, на вибір методу формування прогнозованої звітності чинить вплив організаційна структура підприємства та складність консолідації звітності за наявності розгалуженості такої структури.

Для складання прогнозованої фінансової звітності за МСФЗ також важливий вибір моделі звітності, яка передбачає певні параметри (табл. 1).

Ключовою вимогою до моделі прогнозованої фінансової звітності за МСФЗ є забезпечення можливості точного прогнозування фінансового стану підприємства та його фінансових результатів. З цією метою розробка чи вибір моделі повинні враховувати зовнішні та внутрішні фактори діяльності підприємства, що знаходять відповідне відображення в показниках звітності.

Таблиця 1

Модель складання прогнозованої фінансової звітності за МСФЗ

№	Параметр моделі	Зміст параметру
1	Період прогнозування	Може охоплювати період від 1 року до 5 років. Вибір більш тривалого періоду прогнозування може призвести до труднощів з передбаченням впливу зовнішніх та внутрішніх факторів, відповідно, зі збільшенням періоду прогнозування знижується точність прогнозування
2	Джерело інформації для розрахунків	Інформація економічного характеру, наявна у відкритому доступі, та внутрішня документація підприємства. Для здійснення розрахунків прогнозованих показників обов'язково повинні бути враховані обсяги та ціни продажу продукції (товарів, послуг), курси валют і їх можлива фіксація, ставки податків та інших обов'язкових платежів, податкові послаблення протягом певного періоду, індекс інфляції, обсяги необхідного фінансування, обсяги майбутньої інвестиційної програми, показники звітного періоду, обраного в якості базового, аналітичні відомості про активи та зобов'язання, дивіденди до виплати
3	Методи розрахунку прогнозованих показників	Серед таких методів можуть бути представлені метод нормування, метод індексації зміни вартості ресурсів, метод прямих розрахунків тощо. Вказаний метод регулюється економічною політикою підприємства
4	Схема взаємозв'язку між показниками	Взаємозв'язок базується на принципі збалансованості показників звітності (актив, капітал, зобов'язання), а також відповідності похідних величин базовим (дохід, прибуток, податки)
5	Актуалізація даних при введенні в дію нових МСФЗ і зміні облікової політики підприємства	Передбачається проведення аналізу і коригування прогнозованих показників з появою даних фактичної звітності за МСФЗ або при зміні положень облікової політики підприємства

Джерело: сформовано автором

Для практичного застосування у ході моделювання доцільним є застосування методу індикативного прогнозування, або прогнозування на основі показників-індикаторів (структурні співвідношення, середні величини, нормативні показники, індекси зміни економічних величин), та прогнозування показників звітності на основі пропорційної залежності взаємопов'язаних показників, заснованій на співзалежності звітних показників з ключовим показником на основі пропорційних залежностей, на аналітичному взаємозв'язку між елементами звітності та ймовірними майбутніми умовами. Прогнозування показників звітності на основі пропорційної залежності взаємопов'язаних показників використовує дві ключові характеристики будь-якої економічної системи – її взаємозв'язок та інерційність. Вказані варіанти можуть бути адаптовані для різноманітних управлінських цілей і рівнів системи управління, чим досягається використання широких інформаційних можливостей прогнозного аналізу, відповідність завданням прогнозного аналізу, розширення варіативності та техніки прогнозування.

Розрахунковим інструментом прогнозування є метод частки у продажі (або метод відсотка від виручки – Per-Cent-Of-Salesmethod), що сприяє виконанню розрахунків показників прогнозних балансу та звіту про фінансові результати. За цим методом передбачається поділ всіх статей звітності на автоматично утворені та регульовані, що сприяє визначенню змісту статей звітності, пов'язаних з рівнем продажу, у відсотковому відношенні до обсягу виручки від реалізації продукції за певний звітний період. Відповідно, перевагою такого підходу є вища керованість процесом підготовки прогнозованих фінансових звітів як в інформаційному, так і в аналітичному аспектах. Серед недоліків даного методу слід виділити той факт, що його застосування базується на фіксованості взаємозв'язків між конкретними статтями балансу та доходом від продажу, хоча ця фіксація за умови макроекономічних змін, а також зміни стратегії розвитку може

нівелюватися. Крім того, застосування такого методу прогнозування може призвести до хибних результатів через відсутність поділу витрат на умовно-постійні та умовно-змінні.

Альтернативним методом прогнозування є регресійний, що за умови існування лінійної або нелінійної залежності між прогнозованими показниками дозволяє отримати значення результативних показників як випадкової величини, залежно від зміни одного або декількох інших показників. При застосуванні такого методу часові ряди доцільно формувати з даних від 5 до 12 років. Полегшує застосування такого методу можливість отримання рівняння регресії за допомогою відповідних програмних засобів.

Воєнний стан в Україні та його довгострокові наслідки знаходять своє відображення в діях вищого політичного керівництва держави. Заходи підтримки бізнесу, що вживаються, зокрема гарантії для надання пільгових кредитних канікул, зміни в системі оподаткування, перехід до принципу дерегуляції та лібералізації економіки, зміни митного регулювання операцій, отримання пільгових кредитів для відновлення бізнесу тощо мають на меті максимально допомогти підприємствам та пом'якшити наслідки війни. Крім того, у відновленні України будуть задіяні передусім вітчизняні компанії та виробники, що дасть поштовх економіці, створить нові робочі місця, пожвавить підприємницьку активність.

Під час пандемії COVID-19 і запровадження карантину із суттєвими обмеженнями діяльності на численні запити користувачів 23.03.2020 р. Радою з МСФЗ був опублікований документ «МСФЗ 9 та COVID-19» [3], який стосувався оцінки очікуваних кредитних збитків за нових умов діяльності. В документ наголошувалося, що МСФЗ 9 «Фінансові інструменти» передбачає базові принципи, на які слід орієнтуватись при визначенні суми знецінення фінансових інструментів, однак не визначає підстави для врахування різних прогнозів при оцінці фінансових

інструментів. Однак МСФЗ 9 «Фінансові інструменти» вимагає зміни підходу до розрахунку очікуваних кредитних збитків з огляду на зміни обставин [4].

Подібна практика стосується не лише фінансових інструментів. Вона вкрай актуальна для України і в 2023 році в умовах воєнного стану, адже історичний підхід до резервування може виявитися нерелевантним за нових умов. Відповідно, механічне застосування стандартних підходів без проведення поточного аналізу є некоректним і навіть шкідливим для прийняття рішень щодо інвестицій в майбутньому.

Удосконаленню процесу складання прогнозованої фінансової звітності за МСФЗ можуть сприяти наступні рекомендації з документу «МСФЗ 9 та COVID-19» [3]:

1) зважати на минулі події, поточні умови та прогнози на майбутнє (йдеться про наслідки надзвичайних ситуацій, а також заходи держави у відповідь на ризики тощо);

2) у пошуках інформації спиратися на базовий принцип «уникнення надмірних витрат та зусиль»;

3) за умов браку достовірної прогнозованої інформації та неможливості її врахування безпосередньо в моделях оцінки очікуваних кредитних збитків слід застосовувати позамоделльні уточнення, якщо вони є доречними;

4) додаткові розкриття є важливим фактором підвищення прозорості інформації.

Відповідно, рішення щодо зміни облікової політики підприємства та прогнозування показників звітності з огляду на воєнний стан і урядові заходи, спрямовані на пом'якшення його негативних наслідків, управлінський персонал підприємств ухвалює із застосуванням професійного судження бухгалтера.

Висновки з проведеного дослідження. Воєнний стан є суттєвим чинником виникнення комплексу гострих проблем в сфері ділової активності вітчизняних підприємств у 2023 році. Економічна криза в Україні обумовлює необхідність застосування відповідних методик та інструментів антикризового управління, спрямованих на створення перспектив фінансового стану підприємства для реалізації інвестиційних проектів.

З метою підвищення в майбутньому інвестиційної привабливості окремих суб'єктів господарювання важливим є складання прогнозованої фінансової звітності за МСФЗ з детальним описом бізнес-середовища в умовах бойових дій або їх відсутності. Перегляд підходів до зменшення корисності активів, зокрема фінансових, детальне розкриття фінансових ризиків, з огляду на фактори воєнного стану, пошук резервів і оцінка перспектив активізації ділової активності є ключовими для формування показників прогнозованої фінансової звітності у 2023 році.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. У Комітеті з питань економічного розвитку підтримують план економічного відновлення України. URL: <https://www.rada.gov.ua/news/razom/222325.html>
2. Концептуальна основа фінансової звітності. URL: https://mof.gov.ua/storage/files/2019_RB_ConceptualFramework_ukr_AH.pdf
3. МСФЗ 9 та covid-19. Облік очікуваних кредитних збитків із застосуванням МСФЗ 9 «Фінансові інструменти» з огляду на поточну невизначеність, що виникає внаслідок пандемії «covid-19». URL: https://mof.gov.ua/storage/files/%D0%9C%D0%A1%D0%A4%D0%97_9_%D1%82%D0%B0_covid-19.pdf
4. Міжнародний стандарт фінансової звітності 9 «Фінансові інструменти». URL: https://mof.gov.ua/storage/files/IFRS_9_Ukrainian-compressed.pdf

REFERENCES

1. U Komiteti z pytan ekonomichnoho rozvytku pidtrymuiut plan ekonomichnoho vidnovlennia Ukrainy. [The Committee on Economic Development supports the plan for the economic recovery of Ukraine]. Retrieved from <https://www.rada.gov.ua/news/razom/222325.html> [In Ukrainian].
2. Kontseptualna osnova finansovoi zvitnosti. [Conceptual basis of financial reporting]. Retrieved from: https://mof.gov.ua/storage/files/2019_RB_ConceptualFramework_ukr_AH.pdf [In Ukrainian].
3. MSFZ 9 ta covid-19. Oblik ochikuvanykh kredytnykh zbytkiv iz zastosuvanniam MSFZ 9 «Finansovi instrumenty» z ohliadu na potochnu nevyznachenist, shcho vynykaie vnaslidok pandemii «sovid-19». [IFRS 9 and covid-19. Accounting for expected credit losses using IFRS 9 «Financial Instruments» in view of the current uncertainty arising from the covid-19 pandemic]. Retrieved from: https://mof.gov.ua/storage/files/2019_RB_ConceptualFramework_ukr_AH.pdf [In Ukrainian].
4. Mizhnarodnyi standart finansovoi zvitnosti 9 «Finansovi instrumenty». [International Financial Reporting Standard 9 «Financial Instruments»]. Retrieved from: https://mof.gov.ua/storage/files/IFRS_9_Ukrainian-compressed.pdf [In Ukrainian].

Стаття надійшла до редакції 15.03.2023